

Stipta, István: Dejiny súdnej moci v Uhersku do roku 1918

nica, Košice, 2004, 270 s., preklad Erik Štenpien, ISBN 80-969246-0-5

Ladislav Vojáček*

Díla maďarských právnických historiků o uherském právu platném na Slovensku jsou většinou českých historiků a dalších zájemců v originále nepřístupná, takže jsme odkázáni jen na překlady. Vlastně jen doplněným překladem práce Karla Szaladitse *Nástin uherského práva* byla jedna z mála komplexnějších prvorepublikových „slovenských“ publikací, věnovaných uherskému právu, vydaná V. Fajnozem a A. Zátúreckým.¹ Starší díla pocházející z dob habsburské monarchie (případně práce rakouských právníků o uherském právu) lze poznat z německých verzí.² Některé práce marxistických právnických historiků, zejména učebnice A. Csizmadii, K., Kovacse, L. *Asztalose Magyar álam – és jogtörténet* (Budapest, 1978)³, se k nám dostaly prostřednictvím ruského překladu, jiné zásluhou překladů německých (například zajímavý sborník *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa 1848–1945*).⁴

Vzhledem k tomu, že recipované uherské právo postupně modifikované československými právními předpisy platilo na Slovensku až do roku 1950 a vlastní slovenská⁵, případně česká⁶ produkce věnovaná starším právním dějinám byla celkem chudá, je běžně přístupných zdrojů poznání uherského práva zoufale málo.

O to více je třeba ocenit, že se profesor Katedry právních dějin Univerzity v Miskolci István Stipta, profesor Peter Mosný z košické právnické fakulty a mladý košický právní historik dr. Erik Štenpien spojili k vydání práce o středověkém a novověkém soudnictví v Uhrách (první ji přímo pro vydání na Slovensku napsal, druhý celý projekt inicioval a třetí práci přeložil).

Autor sice v názvu své práce deklaruje zaměření na oblast soudnictví, ale každý, kdo se jen povrchně se-

* Doc. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc., Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ FAJNOR, V., ZÁTÚRECKÝ, A.: *Nástin skromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. I. vyd. Bratislava, 1923 (nákladem Právnické jednoty na Slovensku a Podkarpatské Rusi), druhé 1935, třetí Šamorín, 1998.

² Například TIMON, Á.: *Ungarische Verfassung- und Rechtsgeschichte mit dem Bezug auf die Rechtsentwicklung der westlichen Staaten*. Berlin, 1904; cenným pramenem je německé zachycení výsledků jednání Judexkuriální konference (DAUSCHER, A.: *Das ungarische Civil- und Strafrecht nach den Beschlüssen der Judex-curial-konferenz*. Wien, 1862).

³ CSIZMADIA, A., KOVACS, K., ASZTALOS, L.: *Istoriya vengerskogo gosudarstva i prava*. Moskva, 1986.

⁴ *Die Entwicklung des Zivilrechts in Mitteleuropa 1848–1945*. Vyd. A. Csizmadia a K. Kovacs, Budapešť, 1970.

⁵ Počineme-li vysokoškolské učebnice právních dějin, musíme na prvním místě zmínit stěžejní práci Štefana Lubyho *Súkromné právo na Slovensku* (Bratislava, 1946, reprint 2000), dále například KARPAT, J.: *Corona regni Hungariae v době arpádovskej*. Bratislava, 1937 nebo MERTANOVÁ, Š.: *Ius Tavernicale*. Bratislava, 1985. Doufejme, že je brzy doplní vydání velmi kvalitní doktorské práce mladého bratislavského právního historika Roberta Šorla o soukromém právu na Slovensku v letech 1848–1950. Cenné jsou také práce obecných historiků, naposled SOKOLOVSKÝ, L.: *Správa stredovekej dediny na Slovensku*. Bratislava, 2002.

⁶ K slovenským právním dějinám se postupně propracovávali čeští právní historici, kteří působili na meziválečné Komenského univerzitě (A. Horna a zejména R. Rauscher). Nejcenější je však zřejmě práce specialisty na středoevropské právní dějiny K. Kadlece, věnovaná nejvýznamnější uherské právní památce – Tripartitu (*Verböczyho Tripartitum a soukromé právo uherské a chorvatské slechty v něm obsažené*. Praha, 1902).

známil s organizací středověkých států, ví, že nemohl pojednat jen o soudní soustavě. Ve středověkém uspořádání, jemuž byl neznámý princip oddělení soudnictví od správy, v němž se tedy soudnictví a správa prolínaly a jejich výkon příslušel stejným hodnostářům a orgánům, nelze dost dobře obě funkce odpreparovat. Proto autor při výkladech o středověku a počátcích novověku podává výklad téměř o celé správně-soudní soustavě, přičemž jen akcentuje její soudní funkci.

Práci tvoří čtyři podrobně rozčleněné části. První autor věnoval právní úpravě a obecné charakteristice výkonu soudnictví v jednotlivých vývojových etapách. Její členění v podstatě odpovídá i na Slovensku vztaté periodizaci s mezníky v letech 1526, 1790, 1849. Překvapí jen spojení revolučního období let 1848–1849 s předchozím vývojem, které ovšem má ve vývoji soudnictví plně opodstatnění. Při výkladu o počátcích uherského soudnictví bude český a slovenský čtenář hledat zmínky o vazbách na velkomoravský stát, u nás tak zvýrazňované, ale příliš při tom neuspěje. Poněkud zavádějící se mi ve slovenském překladu jeví označení zákonného článku č. 54:1868 za „súdny poriadok“, tedy soudní řád, protože s tímto označením se nám automaticky spojuje úprava procesních předpisů, nikoliv především soudní příslušnosti (stejně tento zákonný článek ovšem označují i jiné slovenské publikace). Ve druhé části se autor soustředil na systematický výklad soudní organizace ve vymezených obdobích. Zaujmu tu zejména krátké zmínky o vojenském soudnictví nebo o soudnictví na územích okupo-

vaných v 16. a 17. století Turky, podrobné zachycení správního soudnictví a postavení veřejnoprávního soudu, jimž se slovenské učebnice nevěnují. Třetí část obsahuje výklady o vývoji procesního práva. Po popisu jednotných počátků v ní autor poměrně podrobně zachytil proces postupného profilování odlišných principů trestního a civilního procesu. V nejstručnější poslední části se soustředil na ostatní orgány podílející se na výkonu soudnictví počínaje starobylými pristavy a konče královskou prokuraturou, zřízenou zákonným článkem z roku 1871. Práci doplňuje poměrně bohatý přehled použité literatury s převážně maďarskými, ale i slovenskými tituly.

Anotovaná práce není vědeckou monografií v pravém slova smyslu, ale kvalitně odvedenou informativní studií pro využití při výuce právních dějin a k popularizaci v širších kruzích historiků a právníků. Její autor ani není specialistou na starší období, protože se přece jen více věnuje právním dějinám dvacátého století. Zdánlivě paradoxně se však tato okolnost na jeho práci – s ohledem na její určení nemaďarským čtenářům – odrazila pozitivně. Soustředil se na podchycení určujících vývojových tendencí, podstatně ovlivňujících podobu uherského soudnictví a soudního řízení, a neměl tendenci zabředat do okrajových podrobností, které se specialistovi jeví jako to nejzajímavější, co nemůže čtenáři nesdělit, ale tomu, kdo hledá informace pro základní orientaci, často připadají jako nepodstatný balast a občas mu dokonce uniká jejich smysl.